

POTENCIJALI RAZVITKA MANJIH MJESTA I GRADOVA PROMICANJEM KNJIGE I ČITANJA

BOOKS AND READING PROMOTION AS A DEVELOPMENT POTENTIAL OF SMALLER CITIES

Aleksandra Cvitković
Knjižnice grada Zagreba
aleksandra.cvitkovic@kgz.hr

Arijana Herceg Mićanović
Knjižnice grada Zagreba
arijana.herceg.micanovic@kgz.hr

Ivana Freškura
Knjižnice grada Zagreba
ivana.freskura@kgz.hr

UDK / UDC: 028:027.022(497.524 Prelog)
Prethodno priopćenje / Preliminary communication
<https://doi.org/10.30754/vbh.66.1.1057>
Primljeno / Received: 28. 1. 2023.
Prihvaćeno / Accepted: 12. 3. 2023.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada upoznati stručnu javnost s projektom Komisije za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva „Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja“: kada je i kako nastao, koja je (bila) temeljna motivacija za njegovo pokretanje, na koje se strateške dokumente poziva te koje vrijednosti promiče. Razvijena kultura čitanja nije i ne smije biti povlastica stanovnika velikih gradova i sredina. Knjižnice u malim mjestima prepoznate su kao važni nositelji kulturnog života lokalne zajednice, nezamjenjive u provedbi *Nacionalne strategije poticanja čitanja*. Radom se nastoji ukazati na važnost knjižnica u promicanju prava na čitanje kao kulturnog prava te ukazati na knjižnice i knjižnične projekte kao generatore kulturnoga kapitala i velik potencijal za društveni, gospodarski i turistički razvoj malih sredina poticanjem i promi-

canjem kulture čitanja. U radu se pokazuju najvažniji statistički podaci i rezultati evaluacije provedene nakon okruglog stola kao središnje aktivnosti projekta u 2022. godini.

Pristup/metodologija/dizajn. U prvom se dijelu rada opisuju ishodišta projekta: kulturološki, strateški i strukovni kontekst. Drugi dio opisuje središnju aktivnost projekta – Okrugli stol, održan 10. lipnja 2022. godine u Knjižnici i čitaonici Grada Preloga, kao mjesto susreta knjižničara iz narodnih, osnovnoškolskih i srednjoškolskih knjižnica iz cijele Hrvatske, na kojemu su prikazani primjeri dobre prakse u odnosu na primjenjivost teorijskih postavki i ostvarivost zadanih strateških ciljeva.

U trećem se dijelu prezentiraju i analiziraju odgovori dobiveni u procesu evaluacije provedene nakon Okrugloga stola, a kojima se željelo ispitati zadovoljstvo sudionika temom, sadržajem, ozračjem i organizacijom skupa u svrhu planiranja i optimiziranja budućih aktivnosti projekta.

Rezultati. Rad, s uporištem u odabranim strateškim dokumentima Vlade Republike Hrvatske, UN-a, Vijeća Europe, UNESCO-a te IFLA-e obrazlaže ostvarivanje potencijala knjižnica u malim mjestima u kontekstu ostvarivanja prava na čitanje kao kulturnog prava. Ukazuje na važnost kulturne raznolikosti te specifične mogućnosti i oblike razvoja pojedinih mjesta i regija kroz suradničke programe poticanja čitanja i svih vrsta pismenosti. Donosi rezultate ispitivanja zadovoljstva sudionika provedenim (okruglim stolom).

Društveni značaj. Razvijena kultura čitanja podrazumijeva visoku razinu (čita-lacke) pismenosti, a visoka razina pismenosti nužan je preduvjet svakog napretka – ekonomskog, socijalnog, kulturnog i osobnog. Stupanj razvijenosti nekoga društva u izravnoj je vezi s razvijenošću kulture čitanja upravo zbog njezinih dugoročnih i dalekosežnih implikacija na sve segmente društva.

Originalnost/vrijednost. Rad razmatra promicanje knjige i čitanja u širem kontekstu koji bi možda mogao potaknuti knjižničare i osnivače knjižnica na promišljanje aktivnosti poticanja čitanja s novog motrišta te na ulaganje dodatnih intelektualnih i materijalnih resursa u inovativne kulturne programe u malim sredinama, ostvarene u suradnji s lokalnom zajednicom, što bi u konačnici moglo doprinijeti njihovu kulturnom, društvenom i ekonomskom razvitku i, ako se dosljedno provede, do promjene paradigme na nacionalnoj razini.

Ključne riječi: Knjižnica i čitaonica Grada Preloga; Komisija za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva; kultura čitanja; kulturna prava; Nacionalna strategija poticanja čitanja

Abstract

Aim. The aim of this paper is to introduce the expert community to the Croatian Library Association Reading Committee's project, "Books and Reading Promotion as a Development Potential for Smaller Cities." The paper will cover the project's creation, the motivation behind its launch, the strategic documents it references, and the values

it promotes. A developed reading culture should not be limited to residents of big cities and urban environments. Libraries in small towns are recognized as important cultural institutions that hold a significant role in the local community. They are irreplaceable in implementing the National Strategy to Promote Book reading. The paper aims to emphasize the importance of libraries in promoting the right to read as a fundamental aspect of cultural rights. It highlights libraries and library projects as generators of cultural capital, with great potential for social, economic, and tourism development in small communities by encouraging and promoting reading. The paper presents the most significant statistics and evaluation results obtained after the round table held in Prelog, which was a central project activity in 2022.

Approach/Methodology/Design. The first part of the paper describes the origins of the project, including its cultural, strategic, and professional contexts. The second part presents the central activity of the project, which was a round table held on June 10, 2022, at the Prelog Municipal Library, as a meeting place for librarians from public, primary and secondary school libraries from all over Croatia. This event serves as a prime example of how theoretical assumptions can be put into practice and how small libraries can achieve their strategic objectives. The third section of the paper presents and analyzes the results of the survey that was conducted following the round table. The survey aimed to assess participants' satisfaction with the conference's topic, content, atmosphere, and organization to improve future project activities.

Results. The paper, based on selected strategic documents adopted by the Government of the Republic of Croatia, the United Nations, the Council of Europe, UNESCO, and IFLA, considers the potential for development in small cities within the context of cultural rights, including the right to read. The paper highlights the potential of libraries in small towns, along with specific opportunities and strategies for their development through collaborative programs that promote reading and various forms of literacy. The evaluation results are presented.

Social Significance. A developed reading culture is essential for high literacy levels, which are necessary for progress in economic, social, cultural, and personal aspects. The development of a society is closely linked to its reading culture due to the long-term and far-reaching implications for all segments of society.

Originality/Value. The paper explores the concept of reading promotion within a broader context, with the aim of inspiring librarians and library founders to reconsider their approach to promoting reading. By investing more intellectual and material resources in advanced cultural programs in small communities, in collaboration with local residents, libraries can contribute to the cultural, social, and economic development of these communities. If this approach is consistently implemented, it could lead to a paradigm shift at the national level.

Keywords: Croatian Library Association's Reading Committee; cultural rights; National Strategy to Promote Book reading; Prelog Municipal Library; reading culture

1. UVOD

Čitanje kao dio pismenosti jedno je od temeljnih ljudskih prava, ali i nužan preduvjet za ostvarivanje mnogih drugih prava. U *Općoj deklaraciji o ljudskim pravima* (Odluka, 2009)¹ sadržano je kao pravo na obrazovanje te je od 1948. godine do danas uvršteno u mnogobrojne međunarodne deklaracije i strateške dokumente. U razvijenom demokratskom društvu svatko, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, ima pravo slobodno sudjelovati u kulturnom životu zajednice, uživati u umjetnosti i sudjelovati u znanstvenom razvoju i njegovim koristima (cf. *ibid.*).

Razvijena kultura čitanja podrazumijeva visoku razinu (čitalačke) pismenosti (cf. PISA, 2019: 8), a visoka razina pismenosti nužan je preduvjet svakog napretka – ekonomskog, socijalnog, kulturnog i osobnog. Stupanj razvijenosti nekoga društva u izravnoj je vezi s razvijenošću kulture čitanja upravo zbog njezinih dugoročnih i dalekosežnih implikacija na sve segmente društva.

Da pismenost nije cilj sama po sebi, već je temeljno ljudsko pravo, utvrđeno je još 1975. godine Deklaracijom iz Persopolisa (UNESCO, 1975). Među različitim vrstama ljudskih prava utvrđenih međunarodnim pravom, kulturna prava (engl. *cultural rights*), u koja se ubraja i pravo na čitanje, imaju posebnu važnost za knjižnice. Karima Bennoune, posebna izvjestiteljica UN-a za kulturna prava u mandatu od 2015. do 2021. godine, na godišnjem svjetskom knjižničarskom i informacijskom kongresu (engl. *IFLA World Library and Information Congress*) 2021. godine posebno je naglasila važnost uloge koju knjižnice i arhivi imaju u promicanju kulturnih prava kao ljudskih prava (navedeno prema IFLA, 2021) te u ostvarivanju primjerice prava na obrazovanje, prava na slobodno izražavanje i mnogih drugih. Kulturna prava temelj su ljudskoga iskustva te ih ne treba promatrati kao luksuz. Štoviše, Karima Bennoune smatra ih ključnim dijelom odgovora na globalne krize suvremenog svijeta, od diskriminacije do klimatskih promjena i nedavne krize uzrokovane bolešću COVID-19 (cf. *ibid.*). U vremenu kriza i izazova, sadržaji i procesi usmjereni na ostvarivanje kulturnih prava dobivaju na važnosti.

Posljedično, i poticanje čitanja, odnosno promicanje čitalačke pismenosti i čitateljske kulture logičan su dio odgovora na globalnu krizu, a uloga knjižnica i knjižničarske zajednice u tom je procesu neosporna. Poslanje i djelatnost narodnih knjižnica jasno su definirani IFLA-inim smjernicama (IFLA, 2011; Gill, 2003), a usluge narodnih knjižnica trebale bi se temeljiti na njihovu poslanju vezanu za informiranje, opismenjavanje, obrazovanje, uključivanje, građansko sudjelovanje i kulturu (Gill, 2003). Tako knjižnice doprinose UN-ovim ciljevima održivog razvoja i izgradnji pravednijih, humanijih i održivijih društava (*ibid.*). UNESCO-v

¹ Opća deklaracija o ljudskim pravima usvojena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, Rezolucijom 217 A (III), 10. prosinca 1948. godine, u izvorniku na engleskom i francuskom jeziku.

Manifest za narodne knjižnice nedvosmisleno ukazuje na važnost koju knjižnice imaju za razvoj demokracije i ostvarivanje prava i sloboda građana, a koja uključuju i kulturna prava.

Neosporno je da su sloboda, blagostanje i razvoj društva i pojedinaca temeljne ljudske vrijednosti, kako se to navodi u UNESCO-vu *Manifestu* (2022), koje se mogu ostvariti samo „ako dobro informirani građani koriste svoja demokratska prava i imaju aktivnu ulogu u društvu“ (...) te ako se osigurava da stvaralačko sudjelovanje građana i razvoj demokracije „ovise o zadovoljavajućem obrazovanju, ali i slobodnom i neograničenom pristupu znanju, idejama, kulturi i informacijama“ (ibid.: 1).

Zajednička budućnost čovječanstva ovisi o čovjekovoj sposobnosti da zaštiti i razvija ljudska prava, kao što je navedeno u *Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, demokraciji i vladavini prava*, i da promiče obostrano razumijevanje (Bijela knjiga, 2011: 7)². Upravo je međukulturni pristup model za upravljanje kulturnom raznolikošću koji je okrenut budućnosti. U temelju europskog identiteta trebaju biti zajedničke osnovne vrijednosti, poštivanje zajedničkog naslijeđa, kulturne raznolikosti i uvažavanje dostojanstva svakog pojedinca (ibid.: 7), a „samo temeljito shvaćanje vlastite kulture i osjećaj identiteta mogu biti osnova za otvorenost i poštivanje raznolikosti kulturnog izraza“ (Priručnik, 2015: 15). Drugim riječima, institucionalna nebriga i zanemarivanje vlastite kulture, odnosno njezinih pojedinih segmenata, anakroni su, antidemokratski i neprihvatljivi u europskom okruženju Hrvatske u 21. stoljeću i u velikom su raskoraku s njezinim relevantnim strateškim dokumentima, ali i sa samom idejom ujedinjene (kulturne) Europe.

Komisija za čitanje kao stručno tijelo Hrvatskoga knjižničarskog društva – najvećeg knjižničarskog udruženja u Republici Hrvatskoj – u potpunosti je svjesna društvenopovijesnog trenutka i europskog konteksta u kojemu djeluje, te shvaća da, u skladu s time, ima i pravo i obvezu djelovati u skladu ne samo s najvišim standardima knjižničarske struke nego i s demokratskim načelima na kojima se gradi „otvoreno društvo puno života u kojem nema diskriminacije, od kojeg svi imamo korist, te koje u potpunosti uključuje sve svoje stanovnike i u potpunosti poštuje njihova ljudska prava“ (Bijela knjiga, 2011: 7). Zbog toga Komisija za čitanje nastoji svojim djelovanjem, točnije projektom kojim takvo djelovanje rezultira, pronaći i „slijepu pjege“ promicanja kulturnih prava, čitalačke pismenosti i čitateljske kulture u Republici Hrvatskoj, koristeći svoje pravo i obvezu da dosljednom primjenom demokratskih načela i visokom razinom profesionalnosti dopre i do onih članova knjižničarske zajednice i njihovih korisnika koji zbog deficita decentraliziranih kulturnih politika nemaju mogućnosti, odnosno resursa da se sami izbore za kulturna prava koja im, na temelju

² Dokument Bijela knjiga o međukulturnom dijalogu („Živimo zajedno jednaki u dostojanstvu“) usvojili su ministri vanjskih poslova na 118. ministarskoj sjednici Vijeća Europe (Strasbourg, 7. svibnja 2008.)

strateških dokumenata Vijeća Europe, UNESCO-a, IFLA-e i Vlade Republike Hrvatske pripadaju. Razvojnim projektom „Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja“ Komisija za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva na temelju postojećih smjernica i dokumenata, nastoji ostvariti, odnosno primijeniti u praksi načelo demokratičnosti i jednakih (kulturnih) prava za sve te pozvati na transparentan i jasno artikuliran kulturni, posljedično i interkulturni dijalog. Zagovaranjem prava na čitanje kao kulturnog prava te jačanjem svijesti o vlastitoj (čitateljskoj) kulturi, kao i izgradnjom platforme na kojoj će ta kultura biti vidljiva u svojoj punini, nastoji se otvoriti prostor kulturnome dijalogu za koji se ne može znati kako će izgledati u budućnosti, ali se može za njega pripremiti poticanjem umrežavanja na nacionalnoj razini kojim se naglašavaju baštinske posebnosti u zajedničkom projektu. Promicanje čitanja kao društvene vrijednosti ostvaruje se, smatra Komisija za čitanje, upravo dosljednim, promišljenim i dobro financiranim poticanjem dostupnosti knjige i razvijanjem kulture čitanja u manjim i izoliranim sredinama.

2. KULTURA ČITANJA KAO PREDUVJET OSOBNOGA I DRUŠTVENOGA RAZVOJA

Želja za čitanjem i sposobnost čitanja bitan su preduvjet cjelovitog osobnog razvoja. Osim toga „čitanje omogućuje znatno podizanje razine općeg i specifičnog obrazovanja te lakše stjecanje stručnih kompetencija“ (Nacionalna strategija, 2017: 24).

Komisija za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva, čija je misija poticanje, istraživanje i unaprjeđivanje čitanja i pismenosti u okvirima knjižničarske struke, ali i izvan nje, u suradnji sa svim dionicima društva, u okviru *Nacionalne strategije poticanja čitanja* vidi i razumije usvajanje i razvoj kulture čitanja kao bitnu sastavnicu osobnog razvoja pojedinca, ali i društva u cjelini, a poticanje i promicanje kulture čitanja kao jednu od temeljnih zadaća knjižničarske zajednice. Naime, u toj *Strategiji* stoji da je „(...) čitanje jedan od preduvjeta sudjelovanja u kulturi“ (...) te da ono „izravno i neizravno utječe na poboljšanje ukupne kvalitete života pojedinca i društva“ (ibid.) u skladu s mjerom 1.4.2. *Akcijskog plana za provedbu Nacionalne strategije poticanja čitanja*, kojom se povezuju aktivnosti *Strategije* s kompatibilnim aktivnostima u različitim sektorima na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i EU-razini (ibid.: 30).

Stoga je Komisija za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva uz potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, 2022. godine pokrenula razvojni projekt kojim nastoji potkrijepiti tezu da knjižnice nisu izolirana mjesta, odvojena od stvarnog života i s njime povezanih društvenih tokova te da razvijena kultura čitanja nije i ne smije biti povlastica stanovnika velikih gradova i sredina.

Osnovna je ideja Projekta sagledati promicanje knjige i čitanja u širem kontekstu, pri čemu je čitanje shvaćeno kao temeljna ljudska kompetencija i kulturno pravo zajamčeno svim građanima bez iznimke. Njime se povećavaju obrazovne i ekonomske prilike stanovnika u manjim i izoliranim sredinama, a knjižnice jačaju svoju ulogu kulturnog i informacijskog središta osiguravajući korisnicima razumijevanje vlastite kulture i osjećaja identiteta kao temelja za otvorenost i poštivanje kulturnih raznolikosti.

Knjižničare i osnivače knjižnica nastoji se potaknuti na promišljanje aktivnosti poticanja čitanja s novog motrišta te na ulaganje dodatnih intelektualnih i materijalnih resursa u inovativne kulturne programe u malim sredinama, ostvarene u suradnji s lokalnom zajednicom, što doprinosi njihovom kulturnom, društvenom i ekonomskom razvitku.

Područje kulture kompleksno je i fleksibilno područje. Promišljajući suvremenu kulturu, Švob-Đokić, Primorac i Jurlin (2008) ukazuju na jedan specifičan vid djelovanja u kulturi, kulturnu ekonomiju koja je proizvodnja simboličnih vrijednosti i koja „funkcionira i kao proizvodnja za tržište, ali i kao okvir za identifikaciju, i pojedinaca, i grupa, i društava“ (ibid.: 17). Na tom tragu valja istaknuti da knjižnice nisu puki potrošači proračunskih sredstava nego, upravo suprotno, generatori kulturnoga kapitala i velik potencijal za razvoj malih sredina. Prema Švob-Đokić, Primorac i Jurlin „kultura jest ekonomija, istovremeno utilitarna, materijalna i simbolična vrijednost“ (ibid.: 65). Pitanje decentralizacije „jedno je od ključnih pitanja kulturnih politika, kao i ostalih javnih politika u Hrvatskoj te bi ulaganje u kulturu na lokalnoj razini moglo biti važan faktor decentralizacije i razvitka lokalne kulturne raznolikosti u Hrvatskoj“ (ibid.: 105).

S obzirom na činjenicu da su upravo knjižnice u malim mjestima glavni, a ponekad i jedini pokretači i nositelji kulturnog života lokalne zajednice, iznimno je važna njihova uloga u procesu poticanja čitanja i razvoja kompetentne čitateljske publike, ali su njihovi potencijali nažalost nedovoljno prepoznati u knjižničarskoj zajednici na nacionalnoj razini (Pranić i Herceg Mićanović, 2022: 22). U IFLA-inim i UNESCO-vim smjernicama za razvoj službi i usluga (2003) navodi se kako upravo narodne knjižnice trebaju biti ključan čimbenik lokalne zajednice u prikupljanju, promicanju, čuvanju i promidžbi lokalne kulture i njezine raznolikosti tako da održavaju zavičajne zbirke, njeguju lokalnu kulturnu baštinu, organiziraju izložbe, pričanje priča, promocije knjiga i razne druge aktivnosti koje narodne knjižnice svakodnevno provode te da razvijaju interaktivne programe posvećene temama lokalne zajednice. Narodna knjižnica prepoznata je, dakle, kao nositelj pozitivnih promjena u zajednici koja svojom politikom izgradnje zbirke osigurava raznolikost obrazovne građe, slobodan pristup informacijama te potiče bogatstvo i razvoj osobnog života i života u zajednici. Svojim raznolikom uslugama narodna knjižnica nesumnjivo je društveno i ekonomski profitabilna za zajednicu te sudjeluje u demokratizaciji društva u cjelini (cf. ibid.).

Prema *Priručniku za kulturnu osviještenost i izražavanje* (2015: 15), kulturno znanje općenito sadrži svijest o važnosti lokalne, nacionalne i europske kulturne baštine te pokriva osnovno znanje o najvažnijim kulturnim djelima. Kulturno izražavanje ključno je za razvoj kreativnih vještina koje se mogu prenijeti u razna profesionalna okružja (cf. *ibid.*). Vještine su povezane s razumijevanjem i izražavanjem te uživanjem u umjetničkim djelima i izvedbama, što pridonosi samoizražavanju pomoću raznih medija. Vještine također sadrže sposobnost da se vlastita kreativna i izražajna stajališta povežu s gledištima drugih, da se uoče i ostvare društvene i gospodarske mogućnosti u kulturnoj aktivnosti.

Uzimajući u obzir navedene teorijske i razvojno-strateške okvire, a u nastojanju da ukaže na stvarne i mnogobrojne potencijale knjižnica, Komisija za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva, s Knjižnicom i čitaonicom Grada Preloga i uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske, organizirala je 10. lipnja 2022. prvi Okrugli stol pod nazivom „Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja“, na kojemu su knjižničari razmijenili iskustva, sudjelovali u posebno osmišljenim radionicama i educirali se o načinima na koje knjižnice u manjim mjestima mogu pridonijeti kulturnom, društvenom i ekonomskom razvoju sredina u kojima djeluju, upravo poticanjem svih oblika pismenosti i promicanjem kulture čitanja.

S obzirom na način funkcioniranja i poslovanja malih knjižnica, kao i na posebnost problema s kojima se knjižničari zaposleni u njima svakodnevno susreću, sadržaji nekih stručnih skupova te znanja i vještine koji se na takvim skupovima mogu steći nisu uvijek prilagođeni specifičnostima rada knjižnica u malim sredinama. Stoga se ovim razvojnim projektom, odnosno Okruglim stolom kao njegovom središnjom aktivnošću, svjesno nastojalo objediniti kriterij kvalitete i kriterij primjenjivosti tako da se knjižničarima ponude primjenjivi alati i ideje potrebne za pokretanje i provođenje vlastitih projekata i potakne međusektorska suradnja, ali i da se osvijesti činjenica da se, uz razumna ulaganja i manje prilagodbe, i u malim knjižnicama mogu provoditi veliki, kompleksniji programi koji će u konačnici pozitivno utjecati na poslovanje knjižnica, ali i potaknuti pozitivne promjene u lokalnoj sredini.

Kao domaćin okruglog stola koji se održao pod sloganom „Mala mjesta – velike ideje / Budi od riječi – čitaj!“ te reprezentativan primjer uspješne knjižnice u maloj sredini izabrana je Knjižnica i čitaonica Grada Preloga.

Knjižnica i čitaonica Grada Preloga (KIČ Prelog) narodna je knjižnica koja svojim pristupom korisnicima omogućava ugodan boravak u knjižnici, redovito nabavlja nove naslove te nudi brojne kvalitetne usluge i edukativne programe, a posebno je orijentirana na očuvanje materijalne i nematerijalne baštine, usmenih predaja te zapisivanje povijesti, narodnih običaja, vjerovanja, mitova i legendi. S tim ciljem, KIČ Prelog primjerice svake godine organizira niz aktivnosti/programa među kojima izdvajamo:

- jedini festival mitova i legendi dravskoga kraja u Međimurskoj županiji, ali i širem sjevernom području Republike Hrvatske.
- Projekt Topoteka kojemu je cilj prikupljanje vrijednih materijala iz privatnih zbirki: fotografija, razglednica, starih knjiga, čuvajući tako kulturno-povijesnu baštinu svojega kraja. Zbirke topoteke prezentiraju se javnosti različitim multimedijalnim sadržajima (virtualne izložbe, razgovori i predavanja, projekcije filmova, edukativno-zabavni sadržaji poput slagalica, bojanke i sl.) i tako su dostupne svima koje zanima povijest grada Preloga.
- Projekt „Tulum s(l)ova“ namijenjen je učenicima s ciljem jačanja pozitivnog stava prema čitanju iz užitka. Osmišljen je kao čitanje iz užitka uz druženje s učenicima u školskim knjižnicama preko Skypea i noćenje u vrećama za spavanje. Tako se učenike motivira na čitanje u slobodno vrijeme i učestalije korištenje knjižnica.

Uz navedene niz je drugih sličnih sadržaja i programa koji se tiču poticanja i obogaćivanja kulture čitanja, doprinose tome da KIČ Prelog nosi epitet inovativne, kreativne i aktivne male knjižnice te je reprezentativan primjer uspješnosti koja se postiže upravo suradnjom s lokalnom zajednicom. Iako djeluje u maloj sredini, Knjižnica i čitaonica Grada Preloga kontinuirano sudjeluje u brojnim tuzemnim i inozemnim projektima i kampanjama, a dodijeljeno joj je više domaćih i međunarodnih nagrada i priznanja.

Tablica 1. Priznanja i nagrade

Godina	Tko je dodijelio	Vrsta nagrade
2017.	EFOS (Ekonomski fakultet u Osijeku)	8. mjesto Zelena knjižnica
2017.	Hrvatsko knjižničarsko društvo	Knjižnica godine
2019.	Nacionalna i sveučilišna knjižnica Zagreb	2. mjesto na prvom knjižničarskom filmskom festivalu
2020.	EIFL (Electronic Information for Libraries)	Međunarodna nagrada za inovativnost
2021.	Typhlo & Tactus	finalist prednatjecanja i predstavnik RH u sklopu međunarodnog natjecanja izrade taktilnih slikovnica za slijepu i slabovidnu djecu

Tablica 2. Projekti međunarodne suradnje

Godina	Program	Tematika
2013.	Comenius – Old Forgotten Street Games	nematerijalna baština i tradicijske igre
2017.	Erasmus+ Artistic Approach to Business Education, Entrepreneurship	poduzetništvo u kulturi
2018.	NAPLE Sister Libraries (National Authorities for Public Libraries in Europe)	sestrinske knjižnice iz EU
2018.	Erasmus+ The Old Tortoise's Treasure Tales	financijska pismenost
2018	Umjetnost i kultura 54+	Zlatne godine – kultura za umirovljenike
2021.	The Global Digital Library	prijevod e-slikovnica
2021.	Tactical Tech i Goethe Institut Kroatien – Data Detox Kit	prijevod i trening za trenere
2022.	Erasmus+ Boost Digi Culture	digitalna pismenost za stručnjake u kulturi
2022.	Erasmus+ ADELE	Advancing Digital Empowerment of Libraries in Europe
2022.	Creative Europe Programme – E-ROUTES	digitalne zbirke i kulturne rute

Tablica 3. Projekti u lokalnoj zajednici i tuzemne suradnje

Godina	Program	Tematika
2017.	LegenDra	festival mitova i legendi dravskoga kraja
2020.	Topoteka Prelog	zbirka starih dokumenata, fotografija i povijesti Preloga
2020.	Mreža malih slobodnih knjižnica Hrvatske	Poticanje i izrada mreže – osnivači
2021.	Goethe Institut Kroatien	Knjižnice kao zajednička dobra

3. OKRUGLI STOL U KNJIŽNICI I ČITAONICI GRADA PRELOGA

Okrugli stol kao središnja projektna aktivnost u 2022. godini održan je u hibridnom obliku. Okupio je knjižničare (47 sudionika *online* na platformi Zoom i 61 sudionik uživo) iz narodnih, osnovnoškolskih i srednjoškolskih knjižnica iz cijele Hrvatske.

Program (pozvana predavanja i radionice) je bio koncipiran tako da ponudi knjižničarima nov i drugačiji pogled na promicanje knjige i čitanja te primjenjive ideje i alate koje će uz manje prilagodbe moći implementirati u vlastite programe.

Prvo predavanje pod nazivom *Čitanjem, umjetničkim odgojem i obrazovanjem do kompetentne mlade publike* održala je Maja Zrnčić, viša savjetnica specijalistica, voditeljica programa „Ruksak (pun) kulture“ i koordinatorica provedbe Nacionalne strategije poticanja čitanja.

Kulturno i umjetničko obrazovanje osma je kompetencija u Preporuci 2006/962/EZ o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. Umjetnost i kultura, a tu je mjesto i čitanju, nenadomjestive su sastavnice odgoja i obrazovanja, a za razvoj 8. ključne kompetencije, odnosno kulturne osviještenosti i izražavanja sposobnosti poštivanja ideja, iskustava i osjećaja koji proizlaze iz glazbe, književnosti, vizualnih, izvedbenih umjetnosti i drugih umjetnosti ključnu ulogu imaju odgojno-obrazovni, kulturni sektor i posebno knjižnice (Preporuka, 2018).

U proteklih se dvadesetak godina broj umjetničkih sati u nacionalnim kurikulumima osnovnih i srednjih škola sve više smanjuje, ustupajući mjesto tzv. STEM-u (*Science, Technology, Engineering and Mathematics* – znanost, tehnologija, inženjstvo i matematika).

Kao što je istaknuto, za svako je društvo važan na odgovarajući način zastupljen umjetnički odgoj i obrazovanje, u koje se ubraja i poticanje čitanja, jer bez čitanja s razumijevanjem i čitanja uopće nema napretka u društvu. Umjetnički odgoj i obrazovanje trebaju biti provođeni sustavno i dostupni od dječjih vrtića, predškole, tijekom cijeloga obaveznog školovanja, ali i poslije, jer riječ je o dugoročnom procesu. Kvalitetno kulturno obrazovanje postavlja temelj za nadahnut i smislen život za svu djecu koja će postati aktivni građani. Uči ih ne samo slušati nego i čuti, ne samo gledati nego i vidjeti. Uvodi ih u ljepotu i izaziva ih da budu kreativni i znatiželjni. Stvaranje potrebnih uvjeta za kvalitetan kulturni odgoj i obrazovanje važan je zadatak za knjižnice.

Vrijeme u kojem živimo i izloženost brojnim utjecajima, prije svega novim tehnologijama, izazovi su s kojima se svakodnevno suočavaju odrasli, ali i djeca i mladi. Upravo im knjižnice mogu pomoći u prevladavanju brojnih prepreka i izazova.

Ministarstvo kulture i medija daje svoj doprinos umjetničkom i kulturnom odgoju i obrazovanju kroz programe namijenjene djeci i mladima kao što je „Ruksak

(pun) kulture“, s ciljem poticanja djece i mladih na razumijevanje umjetnosti i kulture u dislociranim i prometno slabije povezanim područjima Republike Hrvatske te nacionalni program poticanja čitanja djeci od najranije dobi „Rođeni za čitanje“ koji je dio akcijskog plana 2020. odnosno provedbe Nacionalne strategije poticanja čitanja koju je Vlada Republike Hrvatske usvojila 2017. godine.

Predavanje intrigantnog naziva „Od ‘oohh’ i ‘haaa’?! do AHA!“ održao je Filip Živaljić, voditelj projekata i izvršni direktor Platforme za Društveni centar Čakovec. Glavna tema tog predavanja bila je bihevioralna ekonomija te kako ona objašnjava psihologiju ponašanja čovjeka kao kupca na tržištu. Predstavljani su kreativni načini primjene bihevioralne ekonomije na povećanje broja čitatelja u malim knjižnicama.

Bihevioralna ekonomija istražuje djelovanje društvenih, emocionalnih i kognitivnih čimbenika na ekonomsko ponašanje i odlučivanje pojedinca koje često nije racionalno, tj. pojedinac se ponaša iracionalno. Možemo reći da je bihevioralna ekonomija spoj ekonomije i psihologije.

Maja Lesinger, ravnateljica Knjižnice i čitaonice Grada Preloga održala je predavanje o važnosti suradnje knjižnice i lokalne zajednice pod nazivom „Iza svake sjajne zajednice stoji sjajna knjižnica“. Stvaranjem partnerskih odnosa s lokalnom zajednicom knjižnice pridonose kulturnom i društvenom razvoju (malih) sredina u kojima djeluju. Naglašena je važnost uključenosti zajednice u razvoj usluga i ponuda knjižnice. Inovativni programi preloške knjižnice nastali su kao rezultat pomnoga strateškog planiranja temeljenog na analizi vanjskih i unutarnjih čimbenika, zadovoljstva članova i kompetencija zaposlenih djelatnika. Uspješnost poslovanja ne ovisi o „čarobnim“, brzim rješenjima i prećacima, već o pripremi i dobroj organizaciji, strateškom vođenju i realnoj procjeni mogućnosti. Predavanjem je ponuđen uvid u analize, dokumente, način komunikacije s korisnicima, poslovnu kulturu knjižnice te stil vođenja samoga poslovanja Knjižnice i čitaonice Grada Preloga.

Uživo su održane i dvije radionice. U radionici Što knjižnice znaju o knjigama – potencijali knjižnica u izdavačkim projektima knjižničarka i ravnateljica Knjižnice Virje Ivanka Ferenčić Martinčić i Anđelka Blažević, knjižničarka iz Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo, korak po korak objasnile su sve faze izdavačkog procesa, od ideje do distribucije te na primjerima vlastitih izdanja pokazale kako knjižničarsko iskustvo pretvoriti u uspješnu izdavačku predispoziciju. Pokretanje vlastite izdavačke djelatnosti može biti odgovor malih knjižnica na nezainteresiranost velikih nakladnika za objavljivanje knjiga čije su teme i motivi lokalnoga karaktera, a s ciljem očuvanja, prezentacije i reinterpretacije bogate zavičajne baštine.

Knjižničarke iz Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar Lucija Miškić Barunić i Ana Peranić održale su edukativnu radionicu Erasmus+ i knjižnice – sa-

vršeni spoj! na kojoj su sudionici imali priliku saznati više o Erasmus projektima, gdje pratiti natječaje, kako se prijaviti, kako osmisлити što kvalitetniji projekt, kakvu ulogu u tome imaju knjižnica i lokalna zajednica te kakve sve dobrobiti djelatnicima knjižnica i njihovim korisnicima donosi sudjelovanje u Erasmus projektima. Budući da je jedan od važnih posebnih ciljeva Erasmus projekata „promicati mobilnost u svrhu neformalnog i informalnog učenja, aktivno sudjelovanje mladih te suradnju, kvalitetu, uključivost, kreativnost i inovativnost na razini organizacija i politika u području mladih“ (Erasmus, 2021), iznimno je važno da knjižnice i knjižničari prepoznaju svoju ulogu i zadaću u provedbi programa u suradnji s lokalnom zajednicom i krajnjim korisnicima. Značaj Erasmus+ programa za razvoj malih knjižnica i sredina još uvijek nije dovoljno prepoznat. Stoga je uvelike potrebna otvorenost knjižnica i njihova spremnost na provedbu zadaća usmjerenih prema ostvarenju „primarnog cilja Erasmus+ programa: omogućavanja sudjelovanja u aktivnostima međunarodne suradnje, mobilnosti i učenja“ (Malkoč Bišćan, Kovač Vrana i Katić, 2023).

Za sudionike na platformi Zoom Maja Lesinger održala je interaktivnu radionicu Pozovite specijalce! Tko se boji SWOT-a još?, u kojoj su sudionici imali priliku primijeniti SWOT-analizu na sebi te tako utvrditi svoje slabosti i snage. Sudionici su se kroz praktičan rad uvjerali kako je taj alat kvalitetan i koristan pomagač u procjeni mogućnosti i ograničenja knjižničnih djelatnika i knjižnica u kojima djeluju.

Primjeri dobre prakse predstavljani su na 23 postera koje su sudionici okruglog stola mogli razgledati u prostoru Knjižnice i čitaonice Grada Preloga i Muzeja Croata insulanus Grada Preloga. U nastojanju da sadržaj izlaganja na posterima bude dostupan što široj publici, kombinirajući sve pozitivno naučeno iz rada na daljinu tijekom pandemije bolesti COVID-19 i imajući na umu da je video najrašireniji oblik medijskoga izražavanja današnjice – posterska sesija osmišljena je kao hibridna, pa je tako svaki poster popraćen kratkim prezentacijskim videom u kojemu autori postera donose najvažnije informacije o temi koju žele podijeliti sa stručnom zajednicom. Za svaki je poster generiran pripadajući QR kod, a njihovim učitavanjem otvaraju se raznolike video-prezentacije za čije su oblikovanje autori imali potpunu slobodu izraza. Svi predstavljeni poster donose zanimljive aktivnosti, programe i projekte pod sloganom „Mala mjesta – velike ideje / Budi od riječi – čitaj!“, koji kolegama mogu poslužiti kao inspiracija te ih motivirati za rad u vlastitim sredinama. Svi su poster trebali biti koncipirani u skladu s temom okruglog stola te se od izlagača tražilo da nastoje ispuniti neke od njegovih ciljeva, prije svega: promicati čitanje kao društvenu vrijednost, zagovarati i poticati dostupnost knjige i razvitak kulture čitanja u manjim izoliranim sredinama, osvijestiti bogatstvo sadržano u baštinskoj kulturi i zavičajnim zbirka, promicati čitanje na svim razinama za različite skupine korisnika te promicati uključivost, međusobno razumijevanje i toleranciju.

Najzastupljenije teme izloženih postera bili su festivali, rad s djecom, izlazak izvan prostora i zidova knjižnice, uključenost knjižnica u lokalni turizam i predstavljanje baštinskih posebnosti.

Predstavljeni primjeri dobre prakse naglasili su ulogu knjižnice kao nositeljice kulturnog i društvenog života lokalne zajednice te utjecaj knjižničnih aktivnosti na život pojedinca i podizanje kvalitete života korisnika.

Primjerice, poster *Posudi knjigu, zadrži znanje* predstavila je Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac koja redovito tijekom cijele godine organizira pričaonice za vrtićku djecu i polaznike Male škole i tematske kreativne radionice na temelju pročitane literature. Knjižnica je osnovala dramsku skupinu te objavila slikovnicu o lokalnoj legendi koju su ilustrirala i kao predstavu izvela djeca i mladi. Tijekom srpnja i kolovoza održava se program „Ljeto u knjižnici“ i „Čitaonica na plaži“, a u sklopu „Ljeta u knjižnici“ u suradnji s lokalnim ugostiteljima knjižničari postavljaju *Bookcrossing* kutije s knjigama na hrvatskom i stranim jezicima. Tako se prožimaju zavičajna kulturna baština i turistička djelatnost.

Ulogu školske knjižnice u promicanju i poticanju čitanja u manjim mjestima objašnjava poster Osnovne škole Antun Mihanović iz Slavenskog Broda pod nazivom *Školska knjižnica – Mala knjižnica za velike ideje*. Primjeri suradnje i aktivnosti unutar školske knjižnice, ali i škole, aktivnosti koje proizlaze iz knjižnice te ju tako otvaraju lokalnim, ali sve češće i međunarodnim suradnjama (Erasmus+), brojni volonterski humanitarni i kulturni sadržaji ono su što školsku knjižnicu čini živom i prepoznatljivom u lokalnoj sredini, a kroz svoj rad knjižnica posredno širi utjecaj i stvara nove zagovornike knjige i čitanja. Uz informacijsku i digitalnu pismenost knjižnica promiče i sve značajniju i potrebniju medijsku pismenost te brigom o mentalnom zdravlju učenika i pozitivnom utjecaju na svoju sredinu doprinosi promicanju kvalitete života ne samo unutar škole nego i izvan nje.

Kako je svojim aktivnostima i prisutnošću u životu grada i svih njegovih sugrađana od „uspavane“ ustanove postala jedan od generatora kulturnog i društvenog života grada, pokazala je Gradska knjižnica Pakrac posterom *Na zapadu svašta novo*. Strateško partnerstvo i dugogodišnja suradnja s Muzejom grada Pakraca rezultirala je zajedničkim programima koji iznova inovativno interpretiraju muzejsku i knjižničnu djelatnost. Osmišljeni su brojni programi i aktivnosti u koje je uključena i lokalna zajednica: „COOLturno ljeto“, „Multipak“, „Knjižnica bez granica“, „Digi Pakrac“, „Slavonski banovac“, „Biblioterapija za predškolce“.

Potencijal knjižnice prepoznat je i stavljen u kontekst najvećeg pakračkog EU-projekta „Svijet graševine“, u sklopu kojeg se obnavlja Spahijski podrum, zaštićeni spomenik kulture, koji će postati jedinstveni hibrid knjižnice i muzeja. Knjižnica svojim radom potvrđuje važnu ulogu nositelja kulturnog razvoja i potencijala za društveni, gospodarski i turistički razvoj sredine u kojoj djeluje.

Velika većina predstavljenih modela rada uz određene je prilagodbe lako primjenjiva na svaku zajednicu i knjižnicu, što potvrđuje tezu da razmjenom alata i iskustava te suradnjom knjižničari mogu ostvariti više.

Na platformi Issuu³ dostupna je virtualna izložba postera *Mala mjesta – velike ideje*, a na YouTube kanalu Mala mjesta – velike ideje dostupne su video-prezentacije kojima su knjižničari popratili svoje postere. Sažeci svih posterskih izlaganja objedinjeni su u digitalnoj publikaciji i javno su dostupni.

U svrhu edukacije i promocije, uz dopuštenje autora, radni materijali, predavanja, radionice i audiovizualni sadržaji s Okrugloga stola objavljuju se u obliku javno dostupne e-publikacije,⁴ čime se u perspektivi nastoji stvarati zajednička digitalna platforma reprezentativnih ideja i projekata malih knjižnica u Republici Hrvatskoj.

Osmišljavanje Projekta „Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja“ koji je 2021. godine prijavljen na natječaj Ministarstva kulture i medija RH za dodjelu sredstava razvojnim knjižničnim projektima te organiziranje okruglog stola u Prelogu 2022. godine predstavljaju tek prvu, vremenski omeđenu fazu dugoročno zamišljenog programa kojim se nastoji potaknuti knjižničare na angažiranje u njihovim lokalnim sredinama, regionalnim društvima i u Hrvatskom knjižničarskom društvu, kako bi promicali čitanje kao društvenu vrijednost, zagovarali i poticali dostupnost knjige i razvitak kulture čitanja, ponudili knjižničarima primjenjive alate potrebne za pokretanje i provođenje vlastitih projekata, potaknuli međusektorsku suradnju, ukazali na knjižnice i knjižnične projekte kao generatore kulturnoga kapitala, učinili vidljivijom kulturnu baštinu te zavičajnu građu i zbirke, raspravljali o načinima na koje knjižnice u manjim mjestima mogu izuzetno mnogo doprinijeti kulturnom, društvenom, pa i gospodarskom razvoju sredina u kojima djeluju, upoznali se s primjerima najbolje prakse, osnažili knjižničare u njihovim inovativnim i kreativnim naporima te potaknuli umrežavanje na nacionalnoj razini kojim se naglašavaju baštinske posebnosti u zajedničkom projektu. U dugoročnom je planu svake godine u jednom manjem mjestu održati stručno okupljanje na kojemu bi se predstavili najuspješniji projekti knjižnice-domaćina i specifičnosti suradnje s lokalnom zajednicom te interdisciplinarnim pristupom kroz radionice i predavanja knjižničarima omogućila edukacija iz pojedinih područja ekonomije, financija i kulturnog menadžmenta.

³ Više o posterima: https://issuu.com/kicprelog7/docs/virtualna_izlozba_posterskih_izlaganja?

⁴ E-publikacija *Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja* sadrži informacije o Projektu. Dostupna je na mrežnom mjestu Komisije za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva. URL: <https://www.dropbox.com/s/kid59yuaqf57iq0/EPUBLIKACIJA.pdf?dl=0>

4. PROCJENA ZADOVOLJSTVA SUDIONIKA OKRUGLOGA STOLA

Nakon završetka Okrugloga stola pristupilo se postupku vrednovanja. Svi su sudionici zamoljeni da ispune mrežni anketni upitnik koji se odnosio na procjenu njihova zadovoljstva skupom. Svrha provedenog ispitivanja bila je dobiti uvid u zadovoljstvo sudionika organizacijom Okruglog stola, sadržajem i temama koje su obuhvaćene izlaganjima i radionicama te kvalitetom posterske sesije. Poseban je naglasak stavljen na vrednovanje sadržaja usmjerenih prema osvještavanju važnosti knjižnica kao nositelja kulturnog života i njihova značenja za društveni razvitak manjih mjesta i gradova, kao i načina poticanja knjižničara na organizaciju i provođenje aktivnosti promicanja čitanja. Osim ispitivanja zadovoljstva pojedinih sadržajima koji se odnose na razvitak kulture čitanja u manjim sredinama, nastojao se ispitati odnos prema projektima kojima se doprinosi razvoju sektora kreativne industrije i bihevioralne ekonomije, a koji se provode radi povećanja broja korisnika knjižnica kao i njihova aktivnog uključivanja u kreiranje i realizaciju knjižničnih programa.

4.1. Pristup istraživanju zadovoljstva sudionika Okruglog stola

Cilj ispitivanja zadovoljstva sudionika sadržajem i organizacijom Okruglog stola na temelju prikupljenih rezultata jest što kvalitetnije planiranje i organizacija budućih skupova i aktivnosti u okviru Projekta. Dobiveni rezultati mogu poslužiti i kao model za promišljanje organizacije skupova koji se odnose na srodne teme i sadržaje. Slijedom toga postavljeno je i otvoreno pitanje o tome postoje li još neke teme, sadržaji ili ideje koje bi pomogle promicanju struke u području poticanja čitanja u manjim sredinama. Odnosno, sudionici su pozvani da svojim prijedlozima doprinesu iznalaženju aktivnosti i programa koji bi utjecali na povećanje vidljivosti knjižnica u manjim sredinama, odnosno lokalnim zajednicama gdje su one središta njezina kulturnog života.

Ispitivanje je provedeno anonimnim mrežnim anketnim upitnikom od 16. do 30. lipnja 2022. godine na uzorku od 62 ispitanika. Dio uzorka činili su knjižničari koji su sudjelovali uživo (46 %). Preostali su ispitanici na okruglome stolu sudjelovali na daljinu, na Zoom platformi za videokonferencije, njih 54 %.

Poziv za ispunjavanje anketnoga upitnika s poveznicom upućen je sudionicima Okrugloga stola na njihove elektroničke adrese koje su prikupljene tijekom održavanja Okruglog stola, kao i prilikom registracije sudionika na Zoom platformu za videokonferencije. Anketni upitnik kreiran je pomoću slobodno dostupne mrežne aplikacije Google obrasci.

Uvodni dio anketnog upitnika sadržavao je objašnjenje o namjeni ispitivanja i načinu korištenja dobivenih rezultata koji će se koristiti isključivo u svrhu budućeg planiranja i organizacije daljnjeg rada na projektu. Bio je uobličen kao poziv na sudjelovanje u ispunjavanju upitnika s mogućnošću da sudionici iznesu svoje ocjene, odnosno vrednuju sadržaje Okruglog stola i njegovu organizaciju, kao i da svojim sugestijama, prijedlozima i idejama doprinesu kvaliteti budućih aktivnosti Projekta.

Anketni upitnik strukturiran je u tri dijela. U prvome se dijelu tražilo od sudionika da broječanom ocjenom ocijene izlagače i sadržaje njihovih izlaganja, radionice (*online* i uživo) i postersku sesiju. Sudionici su izražavali svoje zadovoljstvo dodjeljivanjem ocjena na linearnoj numeričkoj ljestvici od 5 stupnjeva, na kojoj je 1 najlošija ocjena, a 5 najbolja ocjena.

Drugi dio anketnog upitnika sastojao se od triju pitanja kojima se tražilo vrednovanje organizacije Okruglog stola, relevantnosti teme te ozračja prilikom realizacije programa iskazivanjem zadovoljstva dodjeljivanjem numeričke ocjene od 1 do 5 te od triju pitanja u kojima se tražilo da sudionici izraze svoj stav slaganja, neslaganja ili neutralnosti u odnosu na pitanje odabirom jedne od triju ponuđenih tvrdnji.

Treći dio anketnoga upitnika sastojao se od otvorenoga pitanja u kojemu je sudionicima bio omogućen prostor za slobodno komentiranje i davanje prijedloga i sugestija. Anketa se provodila anonimno i dobiveni podaci ne mogu se ni na koji način povezati s ispitanicima.

4.2. Rezultati

Odgovori sudionika u prvom dijelu ankete sastoje se od numeričkih ocjena (od 1 do 5) koje se odnose na izlagače i sadržaje njihovih izlaganja, radionice (*online* i uživo) i na kvalitetu posterske sesije. Oni pokazuju koliki je broj i postotak anketiranih sudionika ocijenio pojedina predavanja, radionice i postersku sesiju s kojom numeričkom ocjenom na ponuđenoj ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 najniža, a 5 najviša ocjena.

Većina ispitanika, 97,7 % visoko je ocijenila izlaganje *Iza svake sjajne zajednice stoji sjajna knjižnica*, ukazujući tako na potrebu za tematiziranjem važnosti uloge knjižnice u povezivanju, suradnji i kreiranju programa s lokalnom zajednicom, čija je uspješnost rezultat pomnog planiranja temeljenog na analizi vanjskih i unutarnjih čimbenika, zadovoljstva članova i kompetencija knjižničara.

Većina ispitanika, njih 92 %, visoko je ocijenila radionicu uživo po nazivom Erasmus+ i knjižnice – savršeni spoj!. Cilj radionice bio je upoznati sudionike s

pripremom i provedbom Erasmus+ projekta „Knjižnice kao središte neformalnog i informalnog učenja za odrasle“.

Radionica Što knjižnice znaju o knjigama – potencijali knjižnica u izdavačkim projektima zbog svoje je tematike privukla pozornost sudionika. 84,6 % sudionika ocijenilo je radionicu visokom ocjenom. Potencijali knjižnica važni su i vidljivi i u izdavačkim projektima, tj. u podupiranju objavljivanja knjiga kao i njihova puta do čitatelja, a na koncu i u kreiranju samog tržišta knjiga. Posebno nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19, kada je zbog digitalizacije i davanja prednosti elektroničkim izdanjima dodatno naglašena potreba za tiskanjem knjiga i njihovom distribucijom.

Online radionica o SWOT-analizi bila je također visoko ocijenjena, 91,2 %, a postersku sesiju vrednovali su sudionici koji su skupu nazočili uživo, ukupno 39 sudionika. Njih 36 dalo je ocjenu 5 (92,3 %), a troje sudionika (7,7 %) postersku je sesiju ocijenilo ocjenom 4. Zanimljivost i inovativnost programa, raznolikost aktivnosti s ciljem promicanja čitanja i poticanja kulturnog razvitka malih sredina zajedničke su odlike izloženih postera.

Nadalje, prikupljeni odgovori iskazani su u odnosu na broj i postotak anketiranih sudionika, organizaciju Okruglog stola, relevantnost teme i ozračje prilikom realizacije programa oslanjajući se na ponuđene brožčane ocjene na ljestvici od 1 do 5, odnosno od najniže do najviše (tablica 4).

Tablica 4. Skupni pokazatelji

	Ocjena 5	Ocjena 4	Ocjena 3	Ocjena 2	Ocjena 1
Organizacija okruglog stola	59 (95,2 %)	3 (4,8 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Relevantnost teme	57 (93,4 %)	4 (6,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Ozračje tijekom skupa	60 (98,4 %)	1 (1,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)

U tablici 5 prikazuje se koliki je postotak ispitanih sudionika izrazio svoj stav slaganja, neslaganja ili neutralnosti u odnosu na pitanja o korisnosti okrugloga stola, želji za nastavkom održavanja sličnih skupova u budućnosti te o želji da knjižnice u kojima su zaposleni ispitani sudionici u budućnosti i same organiziraju okrugli stol s takvom tematikom.

Tablica 5. Stavovi o organizaciji Okruglog stola

	Da	Ne	Ne mogu procijeniti/ Svejedno mi je
Je li vam sudjelovanje na ovom okruglom stolu bilo korisno?	98,4 %	1,6 %	0 %
Biste li željeli da se održavanje ovakvog okruglog stola nastavi (svake godine u nekom drugom malom mjestu)?	100 %	0 %	0 %
Biste li voljeli da i vaša knjižnica u budućnosti bude domaćinom ovakvog okruglog stola?	67,8 %	13,6 %	18,6 %

Iz priloženih odgovora vidljivo je zadovoljstvo ispitanika organizacijom i radnom atmosferom, a svi su se sudionici izjasnili kako bi željeli da se održavanje okruglog stola nastavi (svake godine u nekom drugom malom mjestu).

U trećem dijelu evaluacijskoga upitnika sudionicima je bio omogućen prostor za slobodno komentiranje te davanje prijedloga i sugestija.

Dobiveni su sljedeći komentari:

- *Odlična organizacija i ozračje okruglog stola.*
- *Divan, sadržajan i poticajan skup. Ozračje je bilo i više nego izvrsno, jako ste dobar tim. Samo nastavite tako.*
- *Bilo je zanimljivo, kvalitetno ali i opušteno. Žao mi je što nisam mogla sudjelovati uživo. Mislim da bi ovaj skup ili ovakvog tipa trebao postati redovit jer nas puno radi u knjižnicama malih sredina, a nije da nemamo što prikazati i promovirati svoj rad.*
- *Održavanje okruglog stola u našoj knjižnici mora odobriti ravnateljica, tema je odlična i primjenjiva u svim malim općinskim knjižnicama.*
- *Jedina mi je želja da se nastavi održavanje.*
- *Oduševljena sam ovom inicijativom i organizacijom ovakvog Okruglog stola koji se po mnogočemu razlikuje od velike većine stručnih skupova kojima imamo priliku prisustvovati. Prepoznata je potreba koju dijele uistinu mnoge knjižnice diljem RH, knjižnice koje zovemo malima, knjižnice koje djeluju u malim mjestima i zajednicama, dijele iste probleme, ali dijele isti entuzijazam i kvalitetu djelovanja – aktivnosti i programe koji već godinama poprilično izlaze iz onoga što se poima kao redovna knjižnična djelatnost. Ovaj Okrugli stol i atmosfera u Prelogu ono su što nam treba kao knjižničarima u malim mjestima – zajedništvo, neposrednost,*

razmjena iskustava, humor, kreativnost, aktivnost – i zato ću samo još jednom pohvaliti i zahvaliti svima koji su pokrenuli cijelu ovu priču i već se radujem sljedećem druženju!

Izjave ispitanika ukazuju na zadovoljstvo realizacijom skupa. Može se prepoznati visoko pozicionirana potreba za nastavkom održavanja sličnih skupova na kojima bi značajno mjesto imale knjižnice u manjim mjestima. Prepoznata je važnost razmjene iskustava i ideja vidljiva iz želje za suradnjom među knjižničarima te visoke motiviranosti za ostvarivanje zajedničkog cilja – promicanja kulture čitanja te uključivanja lokalne zajednice u kreiranje i realizaciju suradničkih interdisciplinarnih projekata.

4.3. Rasprava i zaključci

Visoke ocjene anketiranih sudionika dobivene u procesu vrednovanja potvrđuju zainteresiranost za aktualne teme usmjerene prema promicanju kulture čitanja u malim mjestima, kao i za povezivanje s lokalnom zajednicom s ciljem povećanja vidljivosti i uspješnosti knjižnica. Pritom su vrlo važne kompetencije knjižničara i njihova spremnost za prihvaćanje izazova uslijed promjena koje zahvaćaju knjižnice, tehnologija koje se uvode, razvoja usluga koje trebaju privući veći broj korisnika, kao i potreba za jačanjem pojedinih segmenata edukacije, odnosno cjeloživotnog učenja knjižničara. Kao što su iznimno važna mala partnerstva na razini lokalne zajednice, tako je važna i spremnost za uključivanje u veće projekte u budućnosti, poput primjerice Erasmus+ programa, s ciljem poticanja inovativnosti, kreativnosti i jačanja partnerstva. Zajedničkim nastojanjima u svojim lokalnim sredinama pa i šire, knjižnice osnažuju svoju ulogu u društvenom i kulturnom životu.

Kreativni i inovativni programi koji se provode u manjim knjižnicama pokazatelj su osviještenosti i spremnosti knjižničara za nove iskorake, kao i nastojanja da se kulturna i zavičajna baština učine vidljivijom, čemu doprinose programi digitalizacije građe kao što je i zacrtano Planom digitalizacije kulturne baštine 2020. – 2025. Ministarstva kulture i medija (Plan digitalizacije).

Kao i u mnogim drugim društvenim sektorima u kojima se ide ususret tehnološkim i civilizacijskim dostignućima te poboljšanjima usluga, ni knjižničarska zajednica ne može ostati po strani, već se treba hrabro suočiti s promjenama, pokazati svoje potencijale i opravdati svrhu svojega postojanja. Posebice se to odnosi na manje sredine koje su najčešće izložene mnogo težoj i složenijoj borbi za očuvanje kulturnih vrijednosti jer se istovremeno suočavaju i s demografskim, ekonomskim i socijalnim problemima. Radi se o sredinama koje imaju značajne potencijale vezane za kulturnu baštinu, zavičajne specifičnosti kao autohtona bogatstva koja se ciljanim novčanim poticajima može, a u zadnje vrijeme i nastoji

zaštititi. Pritom se misli kako na kulturne specifičnosti (jezik, pisani spomenici, tradicijska kultura, narodno blago) tako i na povijesne činjenice, geografske odrednice, prirodne ljepote, gastronomiju, turizam itd. Dakle potrebna je svijest i uporan rad koji mogu pokazati kako na lokalnom, relativno malom, često prometno izoliranom prostoru možemo pronaći vrlo vrijedne i zanimljive stvari koje u tehnološki sve snažnije umreženom svijetu postaju dostupne ne samo lokalnoj zajednici već i cijelom svijetu.

5. ZAKLJUČAK

Čitanje je temeljno ljudsko pravo i kao takvo mora biti dostupno svim građanima u suvremenim i demokratskim društvima bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi. Stvaralačko sudjelovanje građana i razvoj demokracije ovise o zadovoljavajućem obrazovanju, ali i slobodnom i neograničenom pristupu znanju, idejama, kulturi i informacijama. U ostvarivanju i promicanju kulturnih prava, dakle i prava na čitanje, knjižnice imaju osobito važnu ulogu. Ona posebice dolazi do izražaja u malim, prometno slabije povezanim i izoliranim mjestima u kojima je kulturna ponuda oskudna ili uopće ne postoji. Razvijena kultura čitanja nije i ne smije biti povlastica velikih gradova i sredina. Stoga je Komisija za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva prepoznala knjižnice u malim mjestima kao važne nositeljice kulturnog života lokalne zajednice, nezamjenjive u provedbi Nacionalne strategije poticanja čitanja. Zbog toga je pokrenula projekt kojim nastoji objediniti sve zainteresirane male knjižnice na zajedničkoj platformi te im tako dati na vidljivosti i značaju. Svrha je projekta ponuditi knjižničarima primjenjive alate i ideje potrebne za pokretanje vlastitih projekata, koji bi se provodili u suradnji s lokalnom zajednicom, odnosno sa svim relevantnim dionicima društvenoga života. Knjižnice su izvor pozitivnih promjena u zajednici u kojoj djeluju, a i šire. I u malim knjižnicama mogu se provoditi veliki projekti, što je Knjižnica i čitaonica Grada Preloga kao domaćin Okrugloga stola i pokazala. Kvaliteta programa i visoka razina profesionalnosti prilikom njihove provedbe snažan su motivator svim knjižničarima, ne samo onima iz malih sredina. Okrugli stol pokazao je na primjeru knjižnice domaćina da se strateškim planiranjem, marljivim radom i razmišljanjem izvan okvira mogu ne samo dosegnuti nego i podizati standardi knjižničnoga poslovanja. Velika većina sudionika jasno je tijekom postupka vrednovanja iskazala svoje zadovoljstvo te želju za nastavkom održavanja okruglih stolova u manjim mjestima u Hrvatskoj. Održavanje kontinuiteta moglo bi u tom slučaju doprinijeti jačanju decentralizacije kulturnih politika, potpunijem razumijevanju vlastitoga kulturnog identiteta, povezivanju s kreativnim industrijama i turizmom te promicanju čitanja kao društvene vrijednosti izgrađene na zdravim temeljima.

LITERATURA

- Bennoune, Karima (2021). Libraries inspire: Transcript of the session with Professor IFLA [citirano: 2023–01–23]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/news/libraries-inspire-transcription-of-the-session-with-professor-karima-bennoune/>
- Bijela knjiga (2011). *Bijela knjiga o međukulturnom dijalogu: Živimo zajedno jednaki u dostojanstvu*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje. [citirano: 2023–01–06]. Dostupno na: https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/images/razno/Medjukulturnali_dijalog.pdf
- Erasmus+ Vodič kroz program. 2. verzija (2021). [citirano: 2022–12–26]. Dostupno na: <https://ampeu.hr/files/Vodi%C4%8D-kroz-program-Erasmus-HR.pdf>
- Europska komisija (2018). *Education Area. Quality education and training for all. Preporuka Vijeća o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje*. [citirano: 2023–01–22]. Dostupno na: <https://education.ec.europa.eu/hr/preporuka-vijeca-o-kljucnim-kompetencijama-za-cjelozivotno-ucenje>
- Gill, P. (2003). *Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Koontz, C. i Gubbin, B. (ur.) (2011). *IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice*. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Mal koči Bišćan, A.; V. Kovač Vrana i M. Katić (2022). Erasmus+ projekt Inkluzijom ostvarimo potencijale knjižnice. *Knjižničarstvo* 26, 1/2. [citirano: 2023–01–06]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/411776>
- Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine* (2017). Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. [citirano: 2023-01-23.] Dostupno na: https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja_tekst.pdf
- Odluka o objavi Opće deklaracije (2009). Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima. *Narodne novine* 12, 143. [citirano: 2023–01–22]. Dostupno na: https://na-rodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html
- PISA (2019). *Rezultati istraživanja PISA 2018*. [citirano: 2023–01–22]. Dostupno na: <https://pisa.ncvvo.hr/pisa-2018-rezultati2/>
- Plan digitalizacije kulturne baštine 2020. – 2025*. Ministarstvo kulture i medija. [citirano: 2023–01–22]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/9828>
- Priručnik za kulturnu osviještenost i izražavanje (2015). *Priručnik za kulturnu osviještenost i izražavanje: Otvorena metoda koordinacije (omk) radna skupina stručnjaka država članica EU-a za razvoj ključne kompetencije kulturna osviještenost i izražavanje*. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. [citirano 2023–01–22].

Dostupno na <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/Flash/OMC-CulturalAwareness-Report-HR%20-%20WEB.PDF>

Pranić, M. i A. Herceg Mićanović (2022). Mala mjesta, velike ideje: Budi od riječi – čitaj!. *Novi uvez*, XX, 37: 20–27. [citirano: 2023–01–22].

Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/280238>

Švob-Đokić, N.; J. Primorac i K. Jurlin (2008). *Kultura zaborava*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk; Hrvatsko sociološko društvo.

UNESCO (1975). *Declaration of Persopolis*. [citirano: 2023–01–25]. Dostupno na: <https://en.unesco.org/sites/default/files/persepolis-declaration-literacy-1975-en.pdf>

Mrežni izvori:

Mala mjesta velike ideje by KIC Prelog – Issuu. [citirano: 2023–01–22]. Dostupno na: https://issuu.com/kicprelog7/docs/virtualna_izlozba_posterskih_izlaganja?fbclid=IwAR2EY4l9fhgAaH05sZ3kRsuFN9PWIB8f5mHzdFqJFLtBxOHWhjKPU-sbLPPs

Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja. [citirano: 2023–01–22]. URL: <https://www.dropbox.com/s/kid59yuaqf57iq0/EPUBLIKACIJA.pdf?dl=0>